

SURİÇİ'NDE ÇOCUK OLMAK

Suriçi'nde Çocukların Oyun Hakkını İzleme Raporu

Nisan 2021

SURİÇİ'NDE ÇOCUK OLMAK

Suriçi'nde Çocukların Oyun Hakkını İzleme Raporu

Yazarlar Ekibi

Necla Korkmaz

Yeter Erel Tuma

Şerefhan Aydın

Alper Yalçın

Tasarım

Evin Su Bozdağ

Yayımlayan

Rengarenk Umutlar Derneği

Nisan 2021, Diyarbakır

Rengarenk Umutlar Derneği

Ziya Gökalp Mah. Lale Sokak No: 14 Sur, Diyarbakır

info@rengarenkumutlar.org

www.rengarenkumutlar.org

+90 (543) 629 68 44

Bu yayın, Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca Rengarenk Umutlar Derneği sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

info@rengarenkumutlar.org

www.rengarenkumutlar.org

+90 (543) 629 68 44

@rengarenkumutla

rengarenkumutlardernegi

RengarenkUmutlarDernegi

SURİÇİ'NDE ÇOCUK OLMAK

Suriçi'nde Çocukların Oyun Hakkını İzleme Raporu

ÖZET

Rengârenk Umutlar Derneği olarak "Suriçi'nde Çocukların Oyun Hakkı"nı ele aldığımız bu rapor, ETKİNİZ AB hibe programı tarafından desteklenmiştir. Çalışmanın amacı, Diyarbakır'ın Sur ilçesinin Suriçi bölgesinde, 2010-2020 yılları arasında, kentsel dönüşüm ve silahlı çatışmaların ardından gerçekleşen müdahalelerden sonra çocukların oyun hakkına erişimi, oyun alanlarının niteliği ve yeterliliğini incelemektir. Bu bağlamda Suriçi'nde yer alan mahalleler, çocuk oyun alanları, sosyal ve mekânsal/fiziki boyutlarıyla değerlendirilmiştir.

Oyun hakkını ele aldığımız çalışmada;

- Suriçi'nde yaşayan çocukların evlerinde oyun alanlarının olup olmadığı;
- Yaşadıkları mahallelerde park ve oyun gruplarının olup olmadığı;
- Oyun gruplarının belirlenen standartlarda yapılıp yapılmadığı;
- Oyun alanlarının hangi riskleri taşıdığı;
- Mahalle ve/ veya sokakların çocuklar için hangi riskleri taşıdığı;
- Oyun alanlarının, toplumsal cinsiyet eşitliği ve yaş kategorilerine göre uygunluğunu;
- Yetkililerin, çocukların oyun alanlarıyla ilgili sorumluluklarını yerine getirip getirmediği gibi temel sorular ekseninde elde edilen bulgular ve göstergelerle görünür kılınması amaçlanmaktadır.

Araştırmanın evreni, 2010-2020 yılları arasında Diyarbakır'ın Sur merkez ilçesinde, Suriçi bölgesiyle ilgili kentsel dönüşüm projeleri ve 2015-2016 yıllarında yaşanan silahlı çatışmalardan sonra yıkılan ve acele kamulaştırma kararı ile mekânsızlaştırma dolayısıyla insansızlaştırma politikalarından etkilenen mahallerdir. Araştırmanın örneklemini ise silahlı çatışmalardan etkilenen 7 mahallede (Ali Paşa, Lalebey, Cevat Paşa, İskender Paşa, Dabanoğlu, Ziya Gökalp, Cami Kebir) yaşayan 115 çocuk, 25 ebeveyn, 4 mahalle muhtarı, 1 seçilmiş ancak görevden alınmış mahalle muhtarı ve 1 muhtar azası oluşturmaktadır.

Suriçi'nde çocukların oyun hakkını incelediğimiz bu rapor dört ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, araştırmanın metodolojisi yer almaktadır. Bu bölümde; araştırmada kullanılan yöntemler, örneklem seçimi, sınırlılıklar, veri analiz teknikleri gibi bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümde, araştırmanın teorik çerçevesi yer almaktadır. Çocuk hakları bağlamında oyun hakkının çerçevesi, Türkiye'deki uygulama süreçleri ve dünyadan örnekler yer almaktadır. Çalışmanın örneklemini olan Suriçi bölgesinin bağlı olduğu Sur Belediyesi'nin stratejik planları ve faaliyet raporları, çocuk hakları bağlamında belirlenen göstergeler; çocuk oyun alanları, çocuklara dair kültürel, eğitsel ve sosyal faaliyetleri incelenmektedir. Aynı bölümün bir diğer alt başlığında ise, 2010-2020 yılları arasında gerçekleştirilen kentsel dönüşüm süreçleri, kent imar planı; Suriçi'nde bulunan toplam yeşil alanların mevzuata göre karşılaştırılması yapılmaktadır. Bununla birlikte 2015-2016 yılları arasında yaşanan silahlı çatışmaların ardından yıkılan yapıların, çocuk oyun alanlarına etkileri ele alınmaktadır. Yine Suriçi'nde bulunan parklar, Türk Standartları Enstitüsü (TSE)'nin "Oyun Alanı Elemanları ve Zemin Düzenlemeleri" başlıklı standartlarından esinlenerek oluşturduğumuz göstergelerle oyun alanlarının nitelikleri tespit edilmektedir. Üçüncü bölümde; araştırma problemlerimiz ekseninde hazırladığımız anket ve mülakat formlarından elde ettiğimiz veriler, grafik ve mülakatlar yorumlanmaktadır. Son bölümde ise; saha çalışmalarından elde edilen bulgulardan yola çıkarak, oyun hakkı kapsamındaki tüm aktörlere öneriler sunulmaktadır.

İzleme Raporundan Satırbaşları

Oyun hakkı, temel haklar kapsamında bakıldığında öncelik sıralamasında geriye atılsa da çocuğun sağlığı, gelişimi, eğitimi ve katılım hakkını kullanabilmesi için oldukça önemli bir hakktır. Bu bağlamda oyun hakkının en kapsamlı tanımı BM ÇHS'nin 31. Maddesinde yapılmıştır.

Oyun hakkı, çocuğun gelişimi ve devletin yükümlülükleri bakımından ele alındığında geniş bir yelpazeye sahiptir. Fakat öncelikli olarak kent planlamaları ile doğrudan ilişkisi bulunmaktadır. Kentlerde oyun hakkına dair nitelikli ve kapsayıcı bir çerçevenin oluşturulabilmesi ise, çocukların kent planlamalarına dair alınacak kararlarda birer yurttaş olarak yer almasını gerektirmektedir. Ancak kent planlamalarında, yalnızca kamu otoriteleri değil, pek çok aktör bulunmaktadır. Bu aktörler arasında meslek odaları, sendikalar, sivil toplum örgütleri de yer almaktadır. Sorumluluklar bağlamında ele alındığında kamu otoriteleri kadar, diğer yetişkinlerin de ödev ve sorumlulukları bulunmaktadır.

Sur Belediyesi'nin 2010-2020 yılları arasındaki stratejik planları ve faaliyet raporları çocukların oyun hakkı bağlamında belirli göstergeler doğrultusunda incelenmiş ve tablo kullanılarak, analiz edilmiştir.

- Stratejik plan ve faaliyet raporları aşağıda belirtilen yönlendirici sorularla analiz edilmiştir:
- Çocukların gelişimini destekleyecek kursların açılması öngörülmekte midir?
- Oyun hakkı ile ilgili farkındalık çalışmaları öngörülmekte midir?
- Çocuğun gelişim hakkı ile ilgili faaliyetler öngörülmekte midir?
- İlgili alanlar ve aktivitelerin oluşturulmasında STK'larla işbirliği öngörülmekte midir?
- Çocuğa yönelik amaç, hedef ve faaliyetler belirlenmekte midir?
- İlgili alanlar ve aktivitelerin oluşturulmasında çocuk ve aile katılımı öngörülmekte midir?
- İlgili alanlar ve aktivitelerin oluşturulması, uygulanması, düzenli bakımı ve geliştirilmesi için yeterli bütçe ayrılması öngörülmekte midir?
- İlgili alan ve aktivitelerin tüm çocukların engellilik, sosyo-ekonomik durum, dil, din, cinsel kimlik, kültürel kimlik temelli ayrımcılığa uğramadan, toplumsal cinsiyet normlarına saygılı bir şekilde erişimine açık olmasını güvence altına almakta mıdır?
- Kırsal ve kentsel planlamalarda ilgili alanların rezerv edilmesi zorunluluğu öngörülmekte midir?
- İlgili alan ve aktiviteler için güvenlik ve erişilebilirlik standartlarını ve/veya bu standartların oluşturulması öngörülmekte midir?

Sur Belediyesinin, stratejik planlarının çocuk hakları perspektifinden hazırlanmadığı tespit edilmiştir. Araştırmanın yapıldığı bölge olan Suriçinde 2015 ve 2016 yıllarında yaşanan yoğun silahlı çatışmalar pek çok açıdan ciddi tahribatlara yol açmıştır. Ekonomik, sosyal, kültürel, psikolojik ve yaşamsal açıdan ciddi kayıplara sebep olan çatışmalarda çocukların mevcut oyun alanları da tahrip edilmiştir. Böyle bir durumda Sur Belediyesinin acil olarak güvenli çocuk alanları inşa etmek ve mevcut alanları iyileştirerek çocuğu en temel hakkı olan oyun hakkıyla buluşturmak gibi bir yükümlülüğü bulunmaktadır. Ancak tabloda da açıkça anlaşıldığı üzere 2016 ve sonraki yılların faaliyet raporları, 2016'dan önceki raporlar ile mukayese edildiğinde çocukların oyun hakkı bağlamında ilerlemenin aksine gerileme yaşandığını belirtmek mümkündür.

Suriçi'nde Kentsel Dönüşüm ve Koruma Amaçlı İmar Planları Çerçevesinde Oyun Hakkı

Birçok nitelikli mimari yapı ve tarihi mekânsal dokuya sahip Suriçi'nde, 2009 tarihinde TOKİ ve Diyarbakır Valiliği'nin başlattığı Kentsel Dönüşüm projesine 2012 yılında Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin de dâhil olması ile birlikte tarihi yıkım planlanmıştır. Gerçekleştirilen protokolle birlikte pilot bölge seçilen Ali Paşa, Lale Bey, Cevat Paşa ve Fatih Paşa mahallelerine dönük boşaltma uygulamaları ile ilk yıkım süreci başlatılmıştır. Ancak mahallelinin bu yıkıma karşı direnç göstermesi nedeniyle kısmi yıkımdan sonra Büyükşehir Belediyesi protokolden imzasını geri çekmek zorunda kalmış ve yıkım süreci durdurulmuştur.

2015-2016 yıllarında yaşanan çatışmaların ardından büyük tedirginlik yaşayan Suriçi'ndeki çocuklar, oyun alanı olarak kullandıkları sokakları kullanamamışlardır. Yaşanan yıkımların ardından, Suriçi'nde gerçekleştirilen uygulamalarda da çocuklar gözmezden gelinmiştir. Birçok defa revize edilen Koruma Amaçlı İmar Planı (KAİP)'nda, çocukların lehine bir tasarrufta bulunulmamıştır. Aksine 2016 çatışmaları sonrasında, KAİP'de yapılan revizelerle, çocuklar için oyun alanı olarak değerlendirilebilecek 1 adet sosyal tesis alanı, çocukların eğitim ve oyun alanı olan 2 adet ilköğretim tesis alanı polis karakoluna çevrildiği görülmektedir.

3194 sayılı imar kanunu ve ilgili yönetmeliklerine göre yeni imar planı yapılacak bölgelerde, kişi başına asgari 10 m² aktif yeşil alan gerekmektedir.

Suriçi, yeni yapılaşmaya açılan bir bölge olsaydı, 3194 sayılı İmar kanunu ve ilgili yönetmeliklere göre bu bölge nüfusu için toplamda, asgari 381 dönüm aktif yeşil alana sahip olması gerekecekti. Ancak 1988 yılında, Suriçi Kentsel Sit Alanı olarak ilan edildiğinden dolayı bu alandaki çocuk oyun alanı veya aktif yeşil alan miktarı düşük seviyelerde seyretmektedir. Kentsel Sit alanları için mevcut yapılaşmaya göre Koruma Amaçlı İmar Planları yapılmaktadır.

Suriçi, mevcut Koruma Amaçlı İmar Planı'nda, 19 adet parsel ve sur önleri toplamında 117.792 m²'lik alan aktif yeşil alan olarak ayrılmıştır. Sadece bir parselin direkt Çocuk Bahçesine (Hasırlı Mahallesi) ayrıldığı görülmüştür. Buna göre mevcut KAİP'e göre kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı yaklaşık 3.1 m²'dir. Bu hesaplamalara Sur önlerindeki yeşil alanlar da dâhildir. Oysaki bu alanlar birçok yapı için yürüme mesafesinde bulunmamaktadır.

Saha incelemeleri sonucunda, Suriçi bölgesinde kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı, mevcut KAİP'e göre belirlenen 3.1 m²'den çok daha düşük olduğu görülmüştür.

Sonuç olarak, aktif yeşil alanın bu kadar yetersiz olduğu bir bölgede çocuklara yönelik yeterli oranda eğlence veya oyun alanı ayrılması da söz konusu değildir. Suriçi genel değerlendirmesi sonucu KAİP'te yer alan aktif yeşil alan parsellerinin değerlendirilmemesi ve çocuk oyun gruplarının kurulmamasının politik bir tercih olmasıyla birlikte, Suriçi'nin demografik dönüşüm projesinin bir sonucu olduğu düşünülmektedir.

Oyun Parklarının Durumu

Oyun parkları, çocukların en çok vakit geçirdiği alanlardan birisi olmakla beraber, aynı zamanda çocukların en çok yaralandığı veya çeşitli ihlallerle karşı karşıya kaldığı alanlardan da biri olmaktadır. Bu nedenle oyun parklarının çocuklar için güvenli olması oldukça önem taşımaktadır. Türkiye’de, çocukların oyun alanlarında karşılaştıkları ihlaller veya yaralanmalara ilişkin istatistiki veriler bulunmamaktadır.

Suriçinde yer alan oyun parkları, oyun parklarının niteliklerinin değerlendirilmesi için oluşturduğumuz kontrol listesi bağlamında incelenmiş ve çocuklar açısından pek çok risk taşıdığı ve parkların yarısının kullanılamayacak ölçüde hasarlı olduğu tespit edilmiştir.

Oyun parklarının niteliksiz ve hasarlı olması, çocukların oyun alanı olarak ev ve sokakları kullanmalarını gerektirmektedir.

Çocukların Evde ve Sokakta Oyun Oynarken Karşılaştıkları Riskler

Evde oyun oynayamadığını belirten katılımcıların %41’i evin fiziki koşullarının oyun oynamak için uygun olmadığını belirtmişlerdir. Anketlere katılan 115 çocuktan 57’sinin 6-8 kişilik hane halkı içerisinde yaşadığı akılda tutulduğunda bu sonuç ne yazık ki şaşırtıcı değildir. Diğer seçeneğini işaretleyen katılımcıların çoğu kız çocuklarından oluşmaktadır. Kız çocukları evde oynayamama nedenlerini “Anneye ev işlerinde yardım etmek, küçük kardeşlerine bakmak” olarak sıralamışlardır. Oğlan çocukları ise cep telefonunda oyun oynayarak ve televizyon izleyerek zaman geçirdiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların %24’ü hiç oyuncuğu olmadığını, %22’si ise kendisini artık “çocuk olarak görmediği” için evde oyun oynamadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %11’i ise ebeveynlerinin evde oyun oynamalarına izin vermediğini belirtmişlerdir. Katılımcıların %61,9’u evde daha önce kaza geçirmediğini, % 38,1 ise daha önce evde kaza geçirdiğini belirtmiştir. Daha önce evde kaza yapanların kaza türlerine bakıldığında; merdivenden düşme, elin kapı arasında sıkışması, yere düşme, elbise dolabının devrilmesi, mobilyalara çarpma sıklıkla belirtilmiştir. Kazaların çoğunun oyun oynarken gerçekleştiği belirtilmiştir.

Katılımcıların %53’ü yaşadıkları mahallede park olmadığını, %47’si ise yaşadıkları mahallede park olduğunu belirtmişlerdir. Yaşadığı mahallede park olduğunu belirten katılımcıların %57,7’si var olan oyun parkını kullanmadığını, %42,3’ü ise kullandığını belirtmişlerdir. Mahallesinde park olmasına rağmen çocukların parkı kullanmama nedenlerine bakıldığında; katılımcıların %46’sı oyun alanlarının kırık/dökük olması nedeniyle kullanmadığını, %27’si parkları güvenli bulmadıkları için oyun alanlarını kullanmadıklarını, % 18’i ailesinin izin vermediğini ve %9’u ise pandemi nedeniyle parktaki oyun alanlarını kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

Dışarıda zaman geçirdiğini belirten 94 katılımcının %62,8’ini oğlan çocukları, %37,2’si ise kız çocukları oluşturmaktadır. Dışarıda zaman geçirmediklerini belirten 21 katılımcının ise %87,7’sini kız çocukları, %14,3’ünün ise oğlan çocuklarından oluştuğu görülmektedir. Dışarıda zaman geçirmediklerini belirten katılımcıların % 57,1’i dışarıyı güvenli bulmadığını, %42,9’u pandemi nedeniyle dışarı çıkmadığını, %23,8’i kız çocuklarının oyun oynayabileceği alanların olmadığını, %19’u annesine ev işlerinde yardım ettiğini, %14,3’ü ailesine destek olmak için bir işyerinde çalıştığını ve %14,3’ü de farklı nedenlerden dolayı dışarıda zaman geçirmediklerini belirtmişlerdir.

Oyun alanlarının değiştiğini belirten katılımcıların %53’ü mahalle değiştirdiğini, %18’i oyun oynadıkları yerlerin yıkıldığını, %6’sı ise güvenli olmaması nedeniyle kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %84’ü oyun alanı olarak sokağı, %18’i okul ve evin bahçesini, %16’sı cami avlusunu, %12’si ise harabe yapıları oyun alanı olarak kullandığını belirtmiştir. Diğer seçeneğinde ise, oyun alanı olarak evin damını kullandığını belirtmiştir.

Katılımcıların %63,5’i dışarıda oyun oynarken kaza geçirdiğini, %36,5’i ise kaza geçirmediğini belirtmiştir. Dışarıda kaza geçirdiğini belirten katılımcıların %63’ü yere düşme, %15’i bisiklet kazası, %7’si motosiklet kazası ve araba kazası geçirdiklerini belirtmişlerdir. Diğer seçeneğinde ise oyun oynadıkları alanlarda cam ve çivi batması, torpil patlaması nedeniyle, salıncağın kafaya çarpması gibi kazalar belirtilmiştir.

Suriçinde Çocuk Olmak

Katılımcıların %74,8'i mahallelerinde gidebilecekleri kurs/atölyelerin olduğunu, %25,2'si ise mahallelerinde gidebilecekleri kurs/atölyelerin olmadığını belirtmişlerdir. Yaşadığı mahallede herhangi bir kurs/atölye olduğunu belirten katılımcılar bu kursların; %69'u Kur'an kursu, %10'u Müzik, %8'i Satranç kursu, %5'i Tiyatro kursu olduğunu belirtmişlerdir. Diğer seçeneğine cevap veren katılımcıların (%41) büyük çoğunluğu, pandemi öncesinde Rengarenk Umutlar Derneği bünyesinde açılan atölyelere katıldıklarını, **Çok Amaçlı Toplum Merkezi (ÇATOM)** ve Sur Belediyesi Çocuk Kütüphanesi ve Bilgi Evi gibi kurumların da olduğunu belirtmişlerdir.

Katılımcılara, başına herhangi bir olumsuzluk geldiğinde bunu paylaşabileceğini kişi ya da kurumun olup olmadığını sordığımız soruda katılımcıların %76,6'sı başvuracakları bir kişinin ya da kurumun olmadığını, %23,4'ü ise başvurabilecekleri kişi ve kurumların olduğunu belirtmişlerdir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kent yoksulluğu sadece gelir eksikliğiyle ilgili olmayıp, birçok sosyal soruna da kaynaklık etmektedir. Yoksul kent mahallelerinde yaşayan çocuklar, yaş, cinsiyet, etnik kimlik gibi değişkenlere bağlı olarak risklere en açık kesimi oluşturmaktadır. Tanımlanmış haklara rağmen, bugün dünyanın birçok yerinde çocuklara yönelik istismar devam etmekte, çocuklar savaşlarda ölmekte, göç etmeye zorlanmakta ve çocuk işçiliğinin önüne geçilememektedir (Stearns, 2018: 7). Elverişsiz konularda oturma, sosyal dışlanma, sağlıksız/yetersiz beslenme, oyun hakkına ve eğitime erişimde eşit fırsatlardan yararlanamamak gibi pek çok eşitsizlik sıralanabilmektedir.

Oyun hakkı kapsamında yaptığımız saha çalışmasında elde edilen bulgular, çok açık bir şekilde yerel yönetimlerin yükümlülüklerini ve sorumluluklarını yerine getirmediğini göstermektedir. Suriçinde bulunan 15 mahallenin 2019 verilerine göre toplam nüfusu 38156 ve toplam alanı ise yaklaşık 1500 dönümdür. Böylesine geniş bir yaşam alanında sadece 6 çocuk oyun grubunun bulunması ve var olan çocuk oyun gruplarından sadece üçünün kullanılabilir durumda olması çocuğa ve çocuk haklarına verilen değerin en önemli göstergelerinden biridir. Bununla birlikte, elde edilen bulgular göstermektedir ki, kentsel dönüşüm ve silahlı çatışmalar çocukların yaşam alanında pek çok şeyi etkilerken, oyun hakkı bağlamında da çeşitli etkiler yaratmıştır. En başta çocukların mahalle değişikliği yapmak zorunda kalmaları dahi, çocuklar açısından yeni bir sosyal ortama ve yeni oyun alanlarına adapte olmak gibi sorunları beraberinde getirmiştir. Bu nedenle, kent hakkında alınacak tüm kararlara yetişkin ve çocuk yurttaşların katılımlarının sağlanması en öncelikli adım olacaktır.

Bu bağlamda yerel yönetimlerin çocuk haklarını hayata geçirebilmesi için;

- Çocuklar başta olmak üzere, bakım verenlere ve tüm yerel aktörlere yönelik çocuk haklarının hayata geçirilmesi adına bilgilendirme ve farkındalık çalışmalarının yapılması;
- UNICEF tarafından başlatılan Çocuk Dostu Şehirler çalışmasının ilkelerinin Diyarbakır yereline uyumlu bir şekilde hayata geçirilmesi;
- Yerel yönetimlerde çocuk haklarına yönelik çalışmalar yapan, yeterli kaynağın ayrıldığı bir "Çocuk Hakları Müdürlüğü" biriminin oluşturulması;
- Yerel yönetimler bünyesinde çocuk meclislerinin kurulması ve çocuk meclisinin kararlarının bağlayıcılığı ile ilgili yönetmeliklerin oluşturulması;
- Stratejik eylem planların ve faaliyetlerin çocuk odaklı ve çocuk dostu bir şekilde hazırlanması;
- Her ilçede çocuk haklarına yönelik çalışmalar yürüten sivil toplum örgütlerinin desteklenmesi, bu örgütler ile iş birliği geliştirilmesi ve yerel yönetimlerin öncülük ettiği çocuk hakları komisyonlarının oluşturulması;
- Çocuk Koruma İl Koordinasyon Kurulu'nun, sivil toplum örgütleri ve çocukların gönüllü katılımına açık olacak şekilde düzenlenmesi;

Suriçi'nde Çocuk Olmak

- Her mahallede, çocuk nüfusuna göre doğru orantılı olarak oyuncak kütüphanelerinin kurulması;
- Çocukların yaş gruplarına göre gelişimlerini destekleyecek, yeteneklerini keşfedecek ve becerilerini geliştirecek sosyal-kültürel ve sanatsal kursların sayısının artırılması;
- Yerel yönetimler tarafından çocukları doğrudan ilgilendiren her faaliyette, gerçekleştirilen faaliyetlerin etkilerinin anlaşılabilmesi için ölçme-değerlendirme çalışmalarının gerçekleştirilmesi;

Saha araştırmalarında elde edilen bulgularda, son 10 yıl içerisinde özellikle kentsel dönüşüm sürecinde alınan kararların, çocuk hakları bağlamında çocuklara etkisinin olumsuz olduğu tespit edilmiştir. **Bu bağlamda alınan kararların gözden geçirilmesi gerekmektedir;**

- Alınan Acele Kamulaştırma kararı iptal edilerek, yurttaşlarla tartışmaya yeniden açılması;
- Düşünülen ve planlanan Kentsel dönüşüm projeleri iptal edilmeli, riskli yapıların iyileştirilmesi için alternatif dönüşüm modellerinin uygulanması;
- 3194 sayılı İmar Kanunu'nda ve plan yapımına ait esaslara dair yönetmelikte, çocuğun oyun hakkının açık bir biçimde tanımlanması ve mahallelerde yaşayan çocuk nüfus yoğunluğuyla doğru orantılı olarak oyun mekânlarının yapımına dair standartların oluşturulması;
- KAİP'te belirlenen yeşil alanların kullanılabilir hale getirilmesi ve bu yeşil alanların içerisinde çocuk oyun gruplarının kurulması gerekmektedir.

Çocuklar, oyun alanlarının yetersiz sayıda olması, güvenli olmaması ve bakımsız olması gibi nedenlerle oyun parklarında çok fazla zaman geçirmemektedirler. Parklarda vakit geçiren çocuklar ise pek çok risk ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Suriçi bölgesinin 7 mahallesinde yaptığımız izleme çalışmasında çocukların oyun alanlarının niteliklerine dair acil olarak geliştirilmesi ve iyileştirilmesi gerekmektedir.

Tespit edilen bulgular ışığında Belediyeler oyun parklarını planlarken;

- Öncelikle Türk Standartları Enstitüsü'nün belirlediği standartlara uygun olarak düzenlenmesi;
- Çocukların bakım verenleri ile birlikte gidebilecekleri güvenli, yeşil alan içinde oyun parklarının oluşturulması;
- Oluşturulan mekânların, tüm çocukların; sokakta yaşayan, göçmen, farklı etnik kökenden, engelli gibi farklı ihtiyaçları olacak çocukları da kapsayacak şekilde planlanması;
- Parklardaki oyun gruplarının her yaşta çocuğa hitap edebilmesi için yaş gruplarına göre ayrılaştırılmış planlamaların yapılması;
- Çocuk parklarının ana caddeden geçen alanlara kurulmaması, ana cadde geçen parkların olduğu bölgelerde ise yaya geçidi ve trafik ışığı gibi koruyucu uygulamaların bir an önce hayata geçirilmesi;
- Yıkılma tehlikesi bulunan alanlara yakın inşa edilmemesi, bu alanların tespit edilerek çevresine uyarıcı levha veya çitlerin konulması;
- Oyun parklarının, çocukların ebeveynleri ya da bakım verenleri ile birlikte gidebileceği şekilde tasarlanması;
- Parkların ışıklandırılmalarına önem verilmesi;
- Çocukların yaşayabilecekleri herhangi bir hak ihlaline karşı bunu bildirebileceği mercilere dair bilgilendirme ve ihbar mekanizmalarının oluşturulması;

Suriçinde Çocuk Olmak

- Suriçinde bulunan metruk/harabe yapıların çocuk oyun alanlarına veya kùltür, sanat, spor alanlarına dönüştürülmesi gerekmektedir.

Çocukların oyun oynayabildikleri alanlardan biri de evleridir. Ancak saha çalışmalarındaki bulgular, çocukların neredeyse yarısının evde oyun oynarken kaza geçirdiğine işaret etmektedir. Ev içi kazalar nedeniyle her yıl yaşamını kaybeden pek çok çocuk olduğu da bilinmektedir. Bu nedenle, oyun parklarındaki standartların benzerlerinin, evlerde çocukların fiziksel güvenliğinin sağlanması amacıyla da hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu ihlallerin önlenabilir olduğu ve bu ihlallerin önlenmesi için bilgilendirmeler yapılmasının devletin sorumluluğu olduğu unutulmamalıdır.

Çocuklar, oyun oynamak amacıyla alternatif olarak kullandıkları sokaklarda ise mahalle sakinleri tarafından azarlanmaktadır. Çocuklar hem evde hem de dışarıda/sokakta oyun oynayabilecekleri alanlarının yetişkinler tarafından sınırlandırılması, çocukların harabe yapıları kullanmaya mecbur bırakılmaktadır. Yürütölen saha çalışmasında sıkça dillendirilen harabe yapılarda gerçekleştiğı belirtilen vakalar, sadece çocukları değil tüm mahalle sakinlerini kaygılandırmaktadır. 2015-2016 yılları arasında gerçekleşen silahlı çatışmalar sonrasında artan metruk/harabe yapıların düzenlenmesi, denetlenmesi ve güvenliğinin sağlanması aciliyet arz etmektedir.

Bu bağlamda;

- Metruk/harabe yapılarla ilgili çocukların sunduğı önerilerin bir an önce hayata geçirilmesi;
- Metruk/harabe yapılara girişı engelleyecek düzenlemeler yapılması,
- Yıkılma tehlikesi bulunan metruk/harabe yapıların çevresine uyarıcı çitlerin çekilmesi veyahut uyarıcı levhaların konulması;
- Mahalle sakinlerinin sıkça ifade ettiğı madde bağımlılığı ile mücadele çalışmalarının yoksulluğı da göz önünde bulundurarak gerçekçi bir şekilde bir an önce planlanması;
- Çocuklara yönelik cinsel şiddet iddialarının araştırılması gerekmektedir.

Bölgede yaşanan silahlı çatışmaların olumsuz etkileri, çocuklar açısından hala varlığını sürdürmektedir. Çatışma dönemlerinde yaşanan tanıklıklar ve sonrasında zırhlı araçların neden olduğu, pek çok çocuğun yaşamını kaybetmesiyle sonuçlanan ihlaller yaşanmıştır. Aynı zamanda güvenlik güçlerinden kaynaklı yaşanan çocuk hak ihlallerinin cezasızlıkla sonuçlanması da mahalle sakinlerini tedirgin etmektedir. Suriçide kamusal alanda çok fazla bulunan silahlı ve zırhlı araçların varlığı güvenlik duygusundan ziyade bir tehlike algısına dönüşmektedir. Bu nedenle silahlı ve zırhlı araçların alandan çekilmesi gerekmektedir.

Çocukların, yaşadıkları ayrımcılıklar nedeniyle oyun alanlarını kullanamamaları gibi durumlarda söz konusu olmuştur. Bu ayrımcılıklar, cinsiyete, engelliliğe ve etnik kökene göre çeşitlenmektedir. Kız çocukları, aileleri tarafından sokağın güvenli olmadığı öne sürölerek oğlan çocuklarına kıyasla daha az sokağı kullandıkları görölmektedir. Engelli çocuklar ise, sokağın erişilebilir olmaması ve kendilerine hitap edecek oyun alanlarının olmaması nedeniyle bir yetişkinin refakati olmaksızın sokağı çıkamamaktadır. Suriye'den gelen göçmen çocuklar ise, parklarda diğer çocuklar tarafından ayrımcılığa maruz kalabilmektedir. Bu ayrımcılık türlerine dair birincil sorumluluk devlete aittir ve devletin eksik politikalarının birer sonucudur.

Suriçi'nde Çocuk Olmak

Bu nedenle;

- Sokağın daha güvenli hale gelmesi için çalışmaların yapılması ile birlikte, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik de Suriçi bölgesinde çeşitli çalışmaların yapılması, kamunun öncelikli sorumluluğudur.
- Engelli çocuklara hitap edecek oyun alanlarının inşa edilmesi, ayrıca kentin her bölgesinin engellilerin erişimine göre yeniden düzenlenmesi, devletin ayrımcılık yasağı çerçevesinde bir an önce adım atması gereken bir sorumluluktur.
- Göçmen çocukların karşı karşıya kaldıkları ayrımcılıklarla ilgili olarak birlikte yaşamı vurgulayan çalışmaların düzenlenmesi gerekmektedir.

Yukarıda yer vermiş olduğumuz sonuç ve önerilerle ilgili sorumluluk zincirine gelecek olursak da, öncelikli sorumluluğun, çocuk koruma koordinasyonundan sorumlu olan Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na ait olduğunu hatırlatır, bakanlığa bağlı yerel kurumları koordinasyon sorumluluklarını yerine getirmeleri için görevle çağıracağımızı paylaşmak isteriz. Ayrıca Diyarbakır Valiliği'nin kent planlamalarındaki rolü nedeniyle, çocuk hakları bağlamında ödev ve sorumlulukları oldukça fazladır. Valiliğin bu bağlamda sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapması oldukça önemlidir. Medyanın ise çocukların oyun hakkını daha fazla gündemine alması ve bu konuda hak temelli bir farkındalığın oluşturulması, toplumsal algıyı belirlemek ile ilgili etkisi düşünüldüğünde önemli bir sorumluluktur. Bu nedenle medyanın da çocukların oyun hakkı ile ilgili içerik üretmesi ve hak temelli bir dil kullanması oldukça elzemdir.

Bununla birlikte, çocuk hakları alanında faaliyet yürüten pek çok sivil toplum örgütünün Diyarbakır'daki belediyelere kayımların atanmasıyla beraber gerçekleştirdikleri ortak çalışmaların askıya alındığını bilmekteyiz. Bu nedenle, çocuk haklarına dair ve hak temelli olarak yürütülen çalışmaların, herhangi bir yetkili tarafından keyfi olarak durdurulamayacağı biçimde yasal düzenlemelerin yapılması en öncelikli ihtiyaçlardan birisi olduğu gibi, devletin aynı zamanda ÇHS gereği de yükümlülüğüdür. ÇHS, çocukların yüksek yararını temel alan çalışmaların keyfi olarak yorumlanmasını açık bir ihlal olarak nitelendirmektedir. Bu durum, ÇHS'de anadil hakkını içeren 17, 29 ve 30. maddelere Türkiye'nin koyduğu çekinceleri de kapsamaktadır. Çocuk Hakları Komitesi tarafından çekincelerin kaldırılması ile ilgili Türkiye'ye yapılan çağrılara uyulması ve çekincelerin bir an önce kaldırılması gerekmektedir.

Diyarbakır'da yer alan sivil toplum örgütlerinin, sendikaların, meslek odalarının ve bağımsız araştırmacıların ise çocukların oyun hakkını gündemlerine alması, çocukların hayatlarında en önemli haklardan biri olan oyun hakkına yönelik eşitsizliklere ve hak kayıplarına dair kamu otoritelerine sorumluluklarını hatırlatmak için baskı yaratması oldukça önemlidir.

